

BESCHIKKING VAN DE PRESIDENT VAN HET HOF
VAN 31 MAART 1982 ¹

**Vereniging ter Bevordering van het Vlaamsche Boekwezen
(VBVB) en Vereniging ter Bevordering van de Belangen
des Boekhandels (VBBB)
tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen**
„Kartel handelsverkeer Nederlandstalige boeken”

Gevoegde zaken 43 en 63/82 R

In de gevoegde zaken 43 en 63/82 R,

VERENIGING TER BEVORDERING VAN HET VLAAMSCH E BOEKWEZEN (VBVB), te Antwerpen, vertegenwoordigd door A. de Caluwé en J. Billiet, advocaten te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij E. Arendt, advocaat, rue Philippe-II,

en

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN DE BELANGEN DES BOEKHANDELS (VBBB), te Amsterdam, vertegenwoordigd door Th. R. Bremer, advocaat te Amsterdam, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij J. C. Wolter, advocaat, rue Goethe 2,

verzoeksters,

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN , vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur B. van der Esch en door P. J. Kuyper, lid van haar juridische dienst, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, lid van haar juridische dienst, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

¹ — Procestaal: Nederlands.

en

NV CLUB, NV GB-INNO-BM EN NV SODAL, te Brussel, vertegenwoordigd door L. Van Bunnan, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij N. Decker, advocaat, avenue Marie-Thérèse 16,

intervenienten,

neemt

DE PRESIDENT VAN HET HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

de navolgende

BESCHIKKING

De feiten

I — Antecedenten van het geding

1. De Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (hierna: VBBB) is een vereniging waarin in Nederland gevestigde uitgevers grossiers in boeken, importeurs van boeken en boekenclubondernemers zijn georganiseerd. Haar taak is het behartigen van de gezamenlijke belangen van de boekhandel en het uitgeversbedrijf en het bevorderen van de samenwerking in het boekbedrijf in de ruimste zin, onder meer door de vaststelling en toepassing van een in Nederland bindend reglement voor het boekbedrijf (hierna: Reglement Handelsverkeer Nederland). De Vereeniging ter Bevordering van het Vlaamsche Boekwezen (hierna: VBVB) is een in het Nederlandstalige gedeelte van België gevestigde vereniging die uitgevers boekverkopers, alleenvertegenwoordigers van binnen- of buitenlandse uitgaven en

beoefenaars van met het boekwezen verwante vakken groepeerd. Zij heeft tot doel de belangen van het boekwezen te behartigen door toepassing van een bindend reglement inzake de handel in Nederlandstalige boeken in België (hierna: Reglement Handelsverkeer Vlaanderen).

2. De VBBB en de VBVB sloten op 21 januari 1949 een op 2 juli 1958 gewijzigde overeenkomst betreffende het handelsverkeer in boeken tussen Nederland en Vlaanderen (hierna: de overeenkomst), die op 30 oktober 1962 door de VBBB en op 3 november 1962 door de VBVB bij de Commissie werd aange meld.

3. Volgens artikel 2 van deze overeenkomst zullen de hierdoor gebonden ondernemingen op hun nationale grondgebied geen boeken, in de andere staat uit-

gegeven door uitgevers die in Nederland niet door de VBBB en in België niet door de VBVB zijn erkend, kopen, verkopen of de verkoop ervan bevorderen. Bovendien zullen de betrokken uitgaven in België, respectievelijk in Nederland niet worden verkocht of te koop aangeboden beneden de door de Nederlandse, respectievelijk Belgische uitgevers vastgestelde detailhandelsprijzen. Artikel 5 voorziet in een sanctieregeling voor het geval dat de overeenkomst niet wordt toegepast.

einde is gemaakt, alsmede welke praktische gevolgen deze beëindiging heeft voor de voorwaarden waaronder het handelsverkeer in Nederlandstalige boeken tussen België en Nederland plaatsvindt. Binnen vier maanden na ontvangst van deze beschikking dienen zij aan de Commissie een voorstel voor deze mededeling te doen."

Deze beschikking werd op 14 december 1981 aan de VBBB en op 11 december 1981 aan de VBVB betekend.

4. De Commissie deed op 19 december 1977 en 12 januari 1978 aan de VBBB en de VBVB mededeling van punten van bezwaar tegen de overeenkomst. Op 25 november 1981 gaf zij een beschikking inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag (IV/428-VBBB/VBVB) (PB L 54 van 1982, blz. 36). Volgens artikel 1 van deze beschikking vormt de overeenkomst tussen de VBBB en de VBVB, inhoudende een stelsel van collectief exclusief verkeer en collectieve verticale prijsbinding in het handelsverkeer van Nederlandstalige boeken tussen België en Nederland een inbreuk op artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag. Volgens artikel 2 wordt het verzoek om ontheffingsverklaring op grond van artikel 85, lid 3, EEG-Verdrag afgewezen. Beide ondernemersverenigingen zijn verplicht onverwijld een einde te maken aan de in artikel 1 vastgestelde inbreuk (artikel 3). Artikel 4 van de beschikking bepaalt bovendien:

5. De overeenkomst waarop de onderhavige beschikking betrekking heeft, kwam aan de orde in een beschikking van de president van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam van 26 mei 1977 in een geschil tussen de VBBB en verscheidene uitgevers, enerzijds, en Maxis BV, anderzijds. Luidens deze beschikking mogen in Nederland uitgegeven boeken, die aantoonbaar in het buitenland zijn aangekocht, in Nederland beneden de door de uitgever vastgestelde detailhandelsprijs worden verkocht. De Hoge Raad heeft bij arrest van 18 mei 1979 (Nederlandse Jurisprudentie 1979, nr. 480) dat vonnis op dit punt bevestigd.

„De in artikel 5 genoemde ondernemersverenigingen zijn gehouden hun leden, aangeslotenen, erkenden en geregistreerden schriftelijk op de hoogte te brengen van de onderhavige beschikking en hen mede te delen dat aan de mededingingsbeperkingen, die zijn neergelegd in de in artikel 1 genoemde overeenkomst, een

6. Bij kort geding van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel van 18 juni 1979 in een geschil tussen het grootwinkelbedrijf GB-Inno-BM, enerzijds, en de VBVB en verscheidene uitgevers, anderzijds, werd de VBVB gedwongen op te houden de verkoop van Nederlandstalige boeken afhankelijk te stellen van de verplichting voor eiseressen om de door de leveranciers vastgestelde verkoopprijs aan de consumenten toe te passen. De voorzitter verklaarde dat het Reglement Handelsverkeer Vlaanderen in strijd was met artikel 85,

lid 1, EEG-Verdrag, en dat niet was aangetoond dat de Commissie naar alle waarschijnlijkheid gebruik zou maken van haar bevoegdheid onder artikel 85, lid 3.

II — Schriftelijke behandeling

7. Bij op 5 februari 1982 ter griffie van het Hof ingeschreven verzoekschrift heeft de VBVB een beroep ingesteld, dat in wezen strekt tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 25 november 1981. Dezelfde dag heeft zij, krachtens de artikelen 185 en 186 EEG-Verdrag en artikel 83 van het Reglement voor de procesvoering, in kort geding verzocht om een voorlopige maatregel, namelijk de opschorting van de uitvoering van de beschikking, hangende het onderzoek van de zaak ten gronde (zaak 43/82 R).

8. Bij op 15 februari 1982 ter griffie van het Hof ingeschreven verzoekschrift heeft de VBVB op haar beurt beroep ingesteld tot nietigverklaring van de beschikking van 25 november 1981. Dezelfde dag heeft zij een verzoek ingediend tot opschorting van de uitvoering van de beschikking van 25 november 1981 en, subsidiair, tot opschorting van de uitvoering van artikel 4 van deze beschikking, totdat het Hof zich zal hebben uitgesproken over het beroep tot nietigverklaring van bedoelde beschikking (zaak 63/82 R).

9. Bij beschikking van de president van het Hof van 17 februari 1982 zijn de zaken 43/82 R en 63/82 R gevoegd voor de procedure en de beschikking in kort geding.

10. In haar opmerkingen over het verzoek om een voorlopige maatregel concludeert de Commissie dat het den Hove behage:

— de verzoeken van de VBVB en de VBVB tot opschorting van de uitvoering van de beschikking van de Commissie van 25 november 1981 in zaak IV-428 (VBVB-VBVB) integraal af te wijzen,

subsidiair, ingeval het verzoek zou worden toegewezen:

- te verklaren dat hierdoor de voorlopige geldigheid van de overeenkomst niet herleeft, en
- de sanctiemaatregelen die uit artikel 5 van de overeenkomst VBVB-VBVB kunnen voortvloeien, terzijde te stellen.

11. Bij beschikking van de president van het Hof van 10 maart 1982 zijn de NV Club, de NV GB-Inno-BM en de NV Sodal toegelaten als interveniënten ter ondersteuning van de conclusies van de Commissie.

III — Middelen en argumenten van partijen

A — Onherstelbare aard van de schade

Volgens de *verzoeksters* is de overeenkomst het sluitstuk van de twee nationale systemen van collectieve verticale prijsbinding. Wanneer dit sluitstuk wordt weggebroken zullen binnen afzienbare tijd de nationale systemen ondergraven worden. Bijgevolg zou met de tenuitvoerlegging van de beschikking, met name van artikel 4, onherroepelijk de afbrokkeling intreden van de nationale systemen tot handhaving van een vaste boekenprijs. Het opgeven van het stelsel van opgelegde boekenprijzen zou onherstelbare schade veroorzaken op een betrekkelijk kleine markt als het Nederlandse cultuurgebied.

De Commissie doet daartegenover gelden dat, ingevolge de beslissingen van de Hoge Raad en de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, de nationale systemen al zijn aangetast. In België is immers de vaste prijs van in België uitgegeven boeken tegenover twee belangrijke afnemers, GB-Inno-BM en Club al niet meer te handhaven, en, voor zover deze afnemers ook in Nederland afzetten, ook daar niet meer. In Nederland is de vaste prijs van in Nederland uitgegeven boeken niet meer te handhaven voor zover het in Nederland wederingevoerde boeken betreft. Volgens de Commissie staat haar beschikking van 25 november 1981 eraan in de weg dat in België een vaste prijs wordt gehandhaafd voor in Nederland uitgegeven boeken die rechtstreeks uit Nederland in België zijn ingevoerd door van de Nederlandse uitgeverij onafhankelijke handelaars. Zij belet ook de handhaving in Nederland van vaste prijzen voor alle boeken die in België zijn uitgegeven en rechtstreeks uit België zijn ingevoerd door van Belgische uitgeverij onafhankelijke handelaars, en niet alleen voor die welke via Club en GB-Inno-BM in Nederland worden afgezet.

Volgens de Commissie is de door de verzoeksters gevreesde schade in werkelijkheid dat de waterdichtheid van die nationale systemen door de bestreden beschikking onherstelbaar zou worden aangetast. De Commissie acht deze schade niet onherstelbaar omdat zij, zelfs indien bewezen, niets wezenlijks zou toevoegen aan die welke reeds ten gevolge van de nationale rechterlijke uitspraken werd geleden.

Wat betreft de uitvoering van artikel 4 van de beschikking merkt de Commissie op, dat de afbrokkeling van de nationale

systemen al sinds de zomer van 1979 is begonnen. Het Hof van Justitie vermog dit proces niet te keren door opschorting van de beschikking van de Commissie. Op verzoeksters' opwerping dat de uitvoering van de beschikking zou leiden tot een verkeerde uitlegging door de handelaars die van de verzoekende verenigingen deel uitmaken, antwoordt de Commissie dat een goede en snelle voorlichting van de leden van de VBBB en de VBVB zal volstaan om dit soort misverstand weg te nemen.

Volgens de interveniënten is er strijdigheid tussen de memories van de verzoeksters en hun verklaringen aan de pers. In het geding houden zij staande dat de tenuitvoerlegging van de litigieuze beschikking onherstelbare schade zal veroorzaken, terwijl zij tegenover de pers aanvoeren dat de beschikking van de Commissie niets aan de bestaande feitelijke situatie verandert. Om derden ervan te overtuigen dat zij niet gestraft zullen worden indien zij niet-leden van de VBVB bevoorraden, is het nodig dat de beschikking van de Commissie door de VBVB ter kennis van haar leden wordt gebracht, zoals artikel 4 van bedoelde beschikking voorschrijft.

B — De spoedeisendheid

Volgens de verzoeksters is er spoedeisendheid, nu sinds de bekendmaking van de beschikking, prijsbrekers menen dat deze beschikking hun ook het recht geeft om boeken met korting als lokmiddel te gebruiken. Uit een in maart 1980 door S. M. Bertina voor rekening van de ver-

zoeksters opgesteld rapport blijkt dat bij het loslaten van de vaste boekenprijs in Nederland de uitgevers gedwongen zouden zijn de exploitatie van 40 % (20 000 van de huidige titels) van de titels uit hun gezamenlijke fondsen te staken.

De *Commissie* antwoordt dat de beweerde schade, toegebracht doordat in België uitgegeven boeken na de bestreden beschikking in Nederland onder de vaste prijs kunnen worden afgezet, te verwaarlozen is, omdat deze stroom maximaal 7 % van de Nederlandse markt voor Nederlandstalige boeken uitmaakt. Het rapport-Bertina is dus niet relevant op dit punt. Van de schade veroorzaakt door de afzet in België van in Nederland uitgegeven boeken onder de vaste prijs, heeft de VBVB volgens de *Commissie* geen prima facie bewijs kunnen leveren.

De *intervenienten* stellen, op grond van bestellingen geweigerd door tot de VBBB behorende uitgevers, vast dat de overeenkomst nog steeds van kracht is, zodat, zelfs na de betekening van de beschikking, parallelle importen praktisch uitgesloten zijn.

C — *Middelen, op grond waarvan de schorsing van de uitvoering aanvankelijk gerechtvaardigd voorkomt*

De *verzoeksters* zijn van oordeel dat de uitvoering van de bestreden beschikking de toepassing van het Belgisch-Nederlandse Verdrag inzake de Nederlandse

Taalunie van 9 september 1980 en de bescherming van de Nederlandse taal en cultuur door samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen onmogelijk maakt. Deze compartimentering tussen kleine cultuurgemeenschappen is in strijd met de in de artikelen 2 en 3 EEG-Verdrag bedoelde integratie. Hun in het beroep ten gronde aangevoerde argumenten samenvattend zijn zij van oordeel dat uit deze middelen de kennelijke gegrondheid van hun beroep blijkt.

De *Commissie* betwist dat de litigieuze overeenkomst niet onder artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag zou vallen. In verband met de weigering, op de overeenkomst de ontheffing van artikel 85, lid 3, toe te passen, is zij van mening dat verzoeksters' middelen hetzij ongegrond, hetzij irrelevant zijn, en dat in elk geval niet is aangetoond dat haar weigering reeds op het eerste gezicht onwettig zou zijn.

Mocht het Hof desondanks tot opschorting van de uitvoering besluiten, wijst de *Commissie* op de wijze waarop dit is geschied in zaak 71/74 R en RR (Frubo, Jurispr. 1974, blz. 1031) en in de gevoegde zaken 209-215 en 218/78 R (van Landewyck, Jurispr. 1978, blz. 2111). Uit deze jurisprudentie blijkt dat het Hof het niet als zijn taak beschouwt in het kader van een procedure op grond van artikel 185, tweede zin, zijn eigen waardering in de plaats te stellen voor die van de *Commissie* en een overeenkomst voorlopig geldig te verklaren of de voorlopige geldigheid weder in te stellen. Immers, schorsing van de tenuitvoerlegging van een beschikking waarbij ontheffing krachtens artikel 85, lid 3, wordt geweigerd, is niet gelijk aan verlening van een gevraagde machtiging, zoals het geval was in zaak 50/69 (Bondsrepubliek Duitsland t. *Commissie*, Jurispr. 1969, blz. 449). Tevens blijkt dat het Hof

doorgaans de sanctiemaatregelen inherent aan de door de Commissie gemaakte overeenkomst tijdens de schorsing van de uitvoering van een beschikking opzij zet.

IV — Mondelinge behandeling

Na behoorlijke oproeping zijn partijen gehoord ter terechtzitting van 25 maart 1982.

In rechte

- 1 Verzoeksters in het hoofdgeding hebben respectievelijk op 5 en 15 februari 1982 beroepen ingesteld, strekkende tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 25 november 1981 waarbij hun afspraak inzake de handel in Nederlandstalige boeken in Nederland en België — betreffende enerzijds een collectieve overeenkomst inzake de exclusieve in- en verkoop, en anderzijds een collectieve overeenkomst inzake vaste prijzen — onverenigbaar is verklaard met artikel 85 EEG-Verdrag en is verboden.
- 2 Tegelijkertijd hebben zij elk een verzoek in kort geding ingediend: dat van de VBVB strekt tot opschorting van de uitvoering van de beschikking van de Commissie van 25 november 1981 en dat van de VBBB tot opschorting van de uitvoering van die beschikking of, subsidiair, in elk geval van artikel 4 hiervan.
- 3 Volgens artikel 185 EEG-Verdrag heeft een bij het Hof van Justitie ingesteld beroep geen schorsende werking. Het Hof kan echter, indien het van oordeel is dat de omstandigheden zulks vereisen, opschorting van de uitvoering van de bestreden handelingen gelasten. Het kan eveneens krachtens artikel 186 EEG-Verdrag de noodzakelijke voorlopige maatregelen gelasten.
- 4 Zowel uit het dossier als uit de tijdens de procedure in kort geding gegeven toelichtingen blijkt dat op de markt voor Nederlandstalige boeken in Nederland en België de betrekkingen tussen uitgevers, distributeurs en detailhandelaars, voor zover lid van de verzoekende verenigingen, worden beheerst enerzijds door de litigieuze overeenkomst, en anderzijds door twee, respectievelijk in Nederland en België geldende reglementen betreffende de nationale boekenmarkt, bevattende onder meer overeenkomsten inzake vaste prijzen.

- 5 In de bestreden beschikking heeft de Commissie uitdrukkelijk verklaard dat haar beschikking niet deze beide nationale regelingen betreft.
- 6 Hoewel het in de huidige stand van het geding onmogelijk is zich een nauwkeurig beeld te vormen van de wisselwerking van beide nationale regelingen en de litigieuze overeenkomst, blijkt deze wisselwerking — naar door partijen in het hoofdgeding wordt erkend — te bestaan, in die zin dat het de litigieuze overeenkomst is die, zelfs na de beperkingen die het gevolg zijn of zouden kunnen zijn van de nationale rechterlijke beslissingen waarvan sprake in de bestreden beschikking, verzekert dat de nationale regelingen tezamen een sluitend systeem vormen. De bestreden beschikking kan dus de uitvoering van deze regelingen beïnvloeden, hoewel de Commissie ze in deze beschikking opzettelijk buiten beschouwing heeft gelaten.
- 7 Verzoeksters hebben voorts de aandacht gevestigd op hun verplichtingen ex artikel 4 van de bestreden beschikking:

„De in artikel 5 genoemde ondernemersverenigingen zijn gehouden hun leden, aangeslotenen, erkennen en geregistreerden schriftelijk op de hoogte te brengen van de onderhavige beschikking en hen mede te delen dat aan de mededingingsbeperkingen, die zijn neergelegd in de in artikel 1 genoemde overeenkomst, een einde is gemaakt alsmede welke praktische gevolgen deze beëindiging heeft voor de voorwaarden waaronder het handelsverkeer in Nederlandstalige boeken tussen België en Nederland plaatsvindt. Binnen vier maanden na ontvangst van deze beschikking dienen zij aan de Commissie een voorstel voor deze mededeling te doen.”

- 8 Verzoeksters voeren aan dat de onverwijlde nakoming van deze verplichtingen het volstrekt onmogelijk zou maken de betrekkingen tussen de verschillende deelnemers aan de litigieuze overeenkomst te herstellen, ingeval de beroepen tot nietigverklaring zouden worden toegewezen.
- 9 Deze twee omstandigheden rechtvaardigen de noodzaak de uitvoering van de bestreden beschikking althans gedeeltelijk op te schorten, teneinde te voorkomen dat verzoekers een onmiddellijke, en naar alle waarschijnlijkheid onherroepelijke schade lijden.

- 10 Voor de bescherming van verzoeksters' belangen is het evenwel niet vereist de uitvoering van de bestreden beschikking op te schorten, voor zover deze de bij de litigieuze overeenkomst ingevoerde — en overigens volgens verzoeksters sinds lang niet meer toegepaste — collectieve regeling betreffende de exclusieve in- en verkoop onverenigbaar verklaart met artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag.
- 11 De opschorting van de tenuitvoerlegging wordt bovendien slechts toegestaan onder uitdrukkelijk voorbehoud dat, zolang geen arrest is gewezen op de beroepen tot nietigverklaring, de in de overeenkomst voorziene sancties en uitsluitingen niet zullen worden toegepast tegen die leden van de VBVB en de VBBB, die de verplichtingen krachtens het voorlopig gehandhaafde deel van de overeenkomst niet zouden nakomen.
- 12 Tenslotte laat de onderhavige beschikking onverlet de bepalingen van beide nationale regelingen, zoals deze ingevolge de beslissingen van de nationale rechterlijke instanties, waarvan sprake in de bestreden beschikking, moeten worden toegepast, zonder evenwel te prejudiciëren op de verenigbaarheid van die regelingen met het Verdrag.

DE PRESIDENT VAN HET HOF,

uitspraak doende bij voorraad,

beschikt:

1. De uitvoering van de artikelen 1, 2 en 3 van de beschikking van de Commissie van 25 november 1981 inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag (IV/428-VBBB/VBVB), wordt opgeschort voor zover deze bepalingen betrekking hebben op de uit de overeenkomst tussen de VBVB en de VBBB voortvloeiende collectieve regeling inzake vaste prijzen bij de handel in Nederlandstalige boeken.

2. De uitvoering van artikel 4 van de beschikking wordt opgeschort.
3. Noch verzoeksters, noch de tot hen behorende verenigingen, mogen jegens hun werkelijke leden, erkennen of geregistreerden die niet vrijwillig de bepalingen van het gehandhaafde deel van de overeenkomst nakomen, de in die overeenkomst, met name artikel 5, voorziene sancties of uitsluitingen toepassen.
4. De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.

Luxemburg, 31 maart 1982.

Voor de griffier
J. A. Pompe
adjunct-griffier

De president
J. Mertens de Wilmars